

УДК 37.016
ББК 74.26
П18

Серія «Усі уроки»
Заснована 2010 року

Паращич В. В.

П18 Усі уроки світової літератури. 6 клас. II семестр : [Текст] /
В. В. Паращич. — Х. : Вид. група «Основа», 2014. —
285, [3] с. : схеми, табл., іл. — (Серія «Усі уроки»).

ISBN 978-617-00-2155-7.

Посібник складено згідно з новою програмою Мінісвіти. Орієнтовні календарне планування та плани-конспекти уроків для викладання світової літератури у 6-х класах шкіл з українською мовою навчання (II семестр) розроблені з урахуванням новітніх педметодик і містять увесь матеріал, що є необхідним для проведення уроку світової літератури на найвищому рівні. Творчий учитель може доповнити запропоновані у цьому виданні форми й методи роботи власними напрацюваннями, зважаючи на рівень навчальних досягнень учнів конкретного класу.

Компакт-диск містить усі тексти художніх творів зі світової літератури за програмою для 6-го класу.

Для вчителів світової літератури загальноосвітніх навчальних закладів і студентів відповідного фаху педагогічних навчальних закладів.

УДК 37.016
ББК 74.26

ISBN 978-617-00-2155-7

© Паращич В. В., 2013
© ТОВ «Видавнична група «Основа»», 2014

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	9
ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ	10
ОРІЄНТОВНІ ПЛАНИ-КОНСПЕКТИ УРОКІВ	17
Тематичний блок № 5 «Людські стосунки»	17
Урок 35. «Людина без принципів і без волі схожа на корабель, у якого немає руля і компасу, він змінює свій напрямок із кожною переміною вітру» (<i>С. Смайсл</i>) Антон Павлович Чехов. Оповідання «Хамелеон» . . .	17
Урок 36. «Немає нічого безбарвнішого, ніж характер безхарактерної людини» (<i>Ж. де Лабрюєр</i>) Антон Павлович Чехов. Оповідання «Товстий і тонкий»	26
Урок 37. «Щире призначення людини — жити, а не існувати» (<i>Дж. Лондон</i>) Викриття пристосуванства, підлабузництва в оповіданнях А. П. Чехова. Діалог як основна форма розкриття сюжету. Майстерність письменника у змалюванні персонажів. Роль художньої деталі. Підтекст. Символічність назви	33
Урок 38. «Люди подібні до годинникових механізмів, які заводяться і йдуть, не знаючи навіщо» (<i>Б. Шоу</i>) <i>Розвиток мовлення.</i> Антон Павлович Чехов. Оповідання «Хамелеон», «Товстий і тонкий»	42
Урок 39. «Краса людини — це і досконалість тіла, і сила волі» (<i>Н. Ужвій</i>) Джек Лондон «Жага до життя». Проблеми життя і смерті, дружби й зрадництва у творі	50

- Урок 40 (*I варіант*). «Люди — господарі своєї долі»
(*В. Шекспір*)
Джек Лондон «Жага до життя». Характеристика героїв твору. Описи природи та їх роль у тексті. Значення назви оповідання 56
- Урок 40 (*II варіант*). «Є воля до життя — є людина»
(*О. Довженко*)
Людина в екстремальній ситуації (за творами Дж. Лондона та творами інших письменників світової літератури на аналогічну тематику) 63
- Урок 41. «Коли людина не встане з колін, то вона не далеко зможе пройти» (*І. Драч*)
Гаррієт Бічер-Стоу «Хатина дядька Тома». Проблема рабства і ставлення до людей різних рас і національностей у творі 69
- Урок 42. «Людина народжується вільною, але живе рабом жорстоких законів...» (*Дж. Х. Джебран*)
Гаррієт Бічер-Стоу «Хатина дядька Тома». Викриття жорстокості й расової неприязні в романі 78
- Урок 43. «Найбільший ворог людини — людина, що за намовою нечистої сили стає вовком, дияволом для себе й для інших» (*Р. Бертон*)
Гаррієт Бічер-Стоу «Хатина дядька Тома». Ідеї доброти, поваги до людини, мужності, толерантності 86
- Урок 44. «Людину можна знищити, але перемогти її неможливо» (*Е. Хемінгуей*)
Гаррієт Бічер-Стоу «Хатина дядька Тома». Образи дядька Тома, Елізи, Джорджа Гарріса, Джорджа Шелбі, Евангеліни (Еви) 92
- Урок 45. «Тільки тоді станеш людиною, коли навчишся бачити людину в іншому» (*О. Радіщев*)
Позакласне читання. Володимир Галактіонович Короленко «Сліпий музикант». Пошук головним героєм Петром Попельським свого місця у світі. Тема мистецтва. Петро Попельський і Евеліна. Образ Максима Яценка, твердість його переконань, увага і повага до інших. Українська природа, народні образи й традиції в повісті 99

- Урок 46. Любов зрозуміла лише тим, хто любить
Контрольна робота № 4 за творчістю
А. П. Чехова, Дж. Лондона, Г. Бічер-Стоу 106
- Урок 47. «Май серце, май душу, і будеш людиною
повсякчас» (*Д. Фонвізін*)
Антуан де Сент-Екзюпері «Маленький принц» 108
- Урок 48. «Людина така, які її уявлення про щастя»
(*В. Сухомлинський*)
Антуан де Сент-Екзюпері «Маленький принц».
Людські взаємини в казці-притчі
«Маленький принц» 119
- Урок 49. «Потреба в людині народжується з бажанням знайти
для себе в іншій людині джерело радості, віддаючи
щось своє» (*В. Сухомлинський*)
Антуан де Сент-Екзюпері «Маленький принц».
Моральні цінності в казці-притчі
«Маленький принц» 125
- Урок 50. «У будь-якій людині є все людське: найкраще
й найгірше» (*Л. Лавель*)
Антуан де Сент-Екзюпері «Маленький принц».
Художні образи твору 132
- Урок 51. Добре ставлення не купиш ні за які гроші, тому
дорожи кожним його проявом до тебе
Антуан де Сент-Екзюпері «Маленький принц».
Філософський зміст та художні особливості твору 138
- Тематичний блок № 6 «Поетичне бачення світу» 145**
- Урок 52. «Людині, яка знає, куди йде, світ дає дорогу»
(*Джордан*)
Мацуо Басьо. Хайку. Відображення японських
уявлень про красу в поезії митця. Лаконізм форми
і широта художнього змісту хайку 145
- Урок 53. «Природа — вічний зразок мистецтва,
а найвизначніший та найблагородніший предмет
у природі — людина» (*В. Белінський*)
Мацуо Басьо. Хайку. Зображення станів природи
в ліриці поета. Роль художньої деталі. Підтекст 152

- Урок 54. «Люблять батьківщину не за те, що вона велика,
а за те, що своя» (*Сенека*)
Роберт Бернс «Мое серце в верховині...». Ідея любові
до батьківщини у вірші Р. Бернса. Антитеза (рідний
край — чужина). Елементи фольклору (традиційні
образи, постійні епітети, повтори та ін.) 161
- Урок 55. «Той, хто не любить своєї країни, нічого любити
не може» (*Дж. Г. Н. Байрон*)
Міфи північноамериканських індіанців та їх втілення
в поемі Генрі Лонгфелло «Пісня про Гайавату» . . . 166
- Урок 56. «Вітчизна — ось і альфа, і омега!» (*Д. Павличко*)
Генрі Лонгфелло «Пісня про Гайавату».
Елементи фольклору у творі (пісні, казки, легенди
та ін.). Образ Гайавати. Ідеї миру, національного
єднання, служіння народові 175
- Урок 57. «Просто мандрувати — це нудно. А от мандрувати
з метою — це захоплює і корисно» (*С. Шрайвер*)
Джанні Родарі «Листівки з видами міст». Широта
світу та його сприйняття ліричним героєм вірша.
Листівки як символ широти світу і прагнення
до його відкриття 180
- Урок 58. «Поезія — це мова серця, стан душі, біль тіла,
а вірші — це духовні діти, які не зникають
безслідно» (*Л. Квіт*)
Контрольна робота № 5 за тематичним блоком
«Поетичне бачення світу: творчість М. Басьо,
Р. Бернса, Г. Лонгфелло, Дж. Родарі» 188
- Тематичний блок № 7 «Образ майбутнього в літературі» . . . 191**
- Урок 59. «Ми не в змозі врятувати світ, не змінивши його»
(*Г. Е. Фосдік*)
Рей Дуглас Бредбері «Усмішка». Тривога
за руйнування духовних цінностей в оповіданні
«Усмішка» 191
- Урок 60. «Бути людиною — це відчувати свою
відповідальність» (*А. де Сент-Екзюпері*)
Рей Дуглас Бредбері «Усмішка». Образ Тома,
його динаміка. Значення образу Джоконди
для розкриття головної ідеї твору 202

- Урок 61. «Людина з характером — це означає: вона щось пережила і загартована переживаннями, в ній є дещо сильне, на що можна покластися»
(*Е. Тельман*)
Роберт Шеклі «Запах думки». Утвердження сили людської думки у творі. Духовне й фізичне випробування Кліві 214
- Урок 62. «Найперший обов'язок людини — не бути легкодухою» (*Р. Роллан*)
Роберт Шеклі «Запах думки». Роздуми автора про майбутнє людини та людства. Гуманістичний зміст оповідання — віра в перемогу людського розуму 221
- Тематичний блок № 8 «Сучасна література.**
Зростання і взаємини зі світом» 227
- Урок 63. «Дитина народжує батьків» (*С. Є. Леу*)
Крістіне Нестлінгер «Конрад, або Дитина з бляшанки» 227
- Урок 64. «Діти всіх люблять, особливо тих, хто любить їх та опікується ними» (*Л. Толстой*)
Крістіне Нестлінгер «Конрад, або Дитина з бляшанки». Незвичайність образу Конрада, риси його характеру 235
- Урок 65. «Дитинство часто тримає в своїх слабких пальцях істину, яку не можуть утримати дорослі люди своїми мужніми руками і відкриття якої становить гордість пізніших років» (*Д. Рескін*)
Крістіне Нестлінгер «Конрад, або Дитина з бляшанки». Конрад і його становлення у світі 244
- Урок 66. «Досить миті, щоб стати героєм, але необхідне ціле життя, щоб стати гідною людиною» (*П. Брюла*)
Астрід Анна Емілія Ліндгрєн «Міо, мій Міо». Основні відомості про життя і творчість письменниці, популярність її творів у різних країнах. Моральні цінності у творах А. Ліндгрєн 255

Урок 67. «Друг — це найкраще, що в тебе може бути, і найкраще, чим можеш бути ти» (<i>Д. Пейджест</i>) <i>Позакласне читання.</i> Міхаель Андреас Гельмут Енде «Джим-Гудзик і машиніст Лукас». Фантастична країна Усландія та її мешканці. Моральні цінності, що утверджуються у творі	262
Урок 68. «Майбутнє — чисте полотно, піддаючись уяві, ми вишиваємо там візерунок, але ніколи він не збігатиметься з реальністю» (<i>П. Буаст</i>) <i>Контрольна робота № 6</i> за тематичними блоками «Образ майбутнього в літературі: творчість Р. Д. Бредбері та Р. Шеклі» й «Сучасна література. Зростання і взаємини зі світом: творчість К. Нестлінгер, А. Ліндґрен, М. Енде»	271
Урок 69. «Тисячоліттями накопичуються та вічно живуть у слові незліченні скарби людської думки і досвіду» (<i>М. Шолохов</i>) Узагальнення і систематизація навчального матеріалу	274
Урок 70. «Усі хороші книги схожі в одному — коли ви дочитуєте до кінця, вам здається, що все це трапилося з вами, і так воно назавжди при вас і залишиться» (<i>Е. Хемінґуей</i>) Узагальнення і систематизація навчального матеріалу. Презентація творчого міні-проекту «Свято книги»	279
ЛІТЕРАТУРА	286
ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ.	287

ПЕРЕДМОВА

ШАНОВНИЙ КОЛЕГО!

Перед Вами — результат напруженої праці, творчих доробок та досвіду практичної роботи вчителя з багаторічним стажем: посібник для вчителя щодо викладання світової літератури у 6-му класі (II семестр) за новою, 2013 року, програмою. Ґрунтується він на оновленій концепції та новітніх підходах до вивчення світової літератури — розглядати художні твори не окремо, а в широкому мистецькому контексті («Література і культура», далі — *ЛК*), з елементами компаративістики («Елементи компаративістики», далі — *ЕК*), зі з'ясуванням українських зв'язків у світовому літературному процесі («Україна і світ», далі — *УС*), спираючись на словникову роботу («Теорія літератури», далі — *ТЛ*). Щиро сподіваюся, що цей методичний посібник допоможе Вам якісніше та швидше підготуватися до уроку світової літератури в 6-му класі, сприятиме пошуку Вами нових творчих підходів до проведення уроку на якісно новому рівні.

Видання «Усі уроки світової літератури. 6 клас. II семестр» містить розробки як традиційних, так і нетрадиційних уроків, чимало нових інтерактивних методів і прийомів, що сприятимуть активній співпраці учня та вчителя. Багато уваги приділяється роботі з текстом, спостереженню над художнім твором та висловленню думок і вражень, проблемним питанням. Пропонується низка видів робіт аналітичного характеру — складання порівняльних таблиць, анкет-характеристик, логічних ланцюжків тощо.

Розроблено три тематичні контрольні роботи у двох варіантах, відповідну до програми кількість бесід із позакласного читання, уроків розвитку зв'язного мовлення.

Художні твори, запропоновані новою програмою зі світової літератури, містять величезний виховний потенціал, і в цих планах-конспектах звертається на це особлива увага, подаються відповідні завдання: міні-диспути, інтерактивні вправи «Мікрофон», «Займи позицію» та ін.

Бажаю творчих успіхів і натхнення, гарних учнів, наснаги, сил і здоров'я!

З повагою, автор

ОРІЄНТОВНІ ПЛАНИ-КОНСПЕКТИ УРОКІВ

ТЕМАТИЧНИЙ БЛОК № 5 «ЛЮДСЬКІ СТОСУНКИ»

УРОК 35

«ЛЮДИНА БЕЗ ПРИНЦИПІВ І БЕЗ ВОЛІ СХОЖА НА КОРАБЕЛЬ, У ЯКОГО НЕМАЄ РУЛЯ І КОМПАСУ, ВІН ЗМІНЮЄ СВІЙ НАПРЯМОК ІЗ КОЖНОЮ ПЕРЕМІНОЮ ВІТРУ» (С. СМАЙСЛ)

Тема. Антон Павлович Чехов. Оповідання «Хамелеон»

Мета:

- **навчальна:** ознайомити учнів із життям і творчістю письменника, змістом оповідання «Хамелеон»;
- **розвивальна:** розвивати навички роботи з текстом, виразного читання за ролями, уміння висловлювати свої думки, аргументувати їх;
- **виховна:** прищеплювати інтерес до класичної літератури, прагнення сповідувати загальнолюдські цінності.

Теорія літератури: оповідання, листи, сюжет, герої художнього твору.

Обладнання: портрет письменника, ілюстрації до біографії, видання твору, ілюстрації різних митців до нього.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

ХІД УРОКУ

І. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

1. Аналіз роботи учнів за I семестр, постановка завдань на II семестр

2. Анкетування (усне чи письмове)

- ▼ Які з вивчених творів вам запам'яталися, сподобалися найбільше?
- ▼ Які форми проведення уроків, прийоми та методи навчальної діяльності вам більше до душі, найбільш ефективні?
- ▼ Ваші зауваження, пропозиції та побажання щодо поліпшення якості навчального процесу.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

Учитель. «Я ненавиджу обман і насилля в усіх їхніх проявах... Моя святая святих — це здоров'я, розум, талант, натхнення, любов і свобода від насилля та брехні», — так писав видатний російський письменник Антон Павлович Чехов у листі своєму другові та однодумцеві. І це була його життєва програма — боротися щирим, із гумором, інколи насмішкуватим, а то і їдким художнім словом проти вад людей: рабської покори, пристосуванства, підлабузництва, користолюбства, жорстокості. Чудові, глибокі чеховські оповідання давно ввійшли до скарбниці не лише російської, а й світової літератури. Сьогодні ми познайомимося з одним із них.

III. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

Бесіда

- ▼ Пригадаймо, що таке оповідання. (*Оповідання — це невеликий прозовий твір, сюжет якого заснований на певному (рідко кількох) епізоді з життя одного персонажа, що вимагає нерозгалуженого, лінійного, чіткого за будовою сюжету з лаконічними, чіткими описами персонажів, що відображають риси їх характерів.*)
- ▼ Що таке сюжет, які його складові? (*Ланцюжок подій, у якому є експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка.*)
- ▼ За допомогою чого письменник досягає виразності оповіді, робить свій твір цікавим? У якій формі може міститися у творі повчання, мораль, основна думка? (*За допомогою художніх засобів, діалогів та ін.*)

IV. СПРИЙНЯТТЯ ТА ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Розповідь учителя про А. П. Чехова

— Майбутній письменник Антон Чехов народився 1860 року в Таганрозі. Батько і дід його були кріпаками села Вільхуватка Воронежської губернії.

Дід Чехова, Єгор Михайлович, ціною напруженої праці зібрав три з половиною тисячі рублів і до 1841 року викупив усю сім'ю з кріпацтва. А батько, Павло Єгорович, будучи вже вільною людиною, вибився в люди й завів у Таганрозі власну торгову справу, невеликий магазин з торгівлі «колоніальними товарами». Але найбільше він захоплювався церковним співом, навіть керував церковним хором, грав на скрипці, непогано писав фарбами. До цих пір ще збереглося кілька ікон, які він написав власноруч.

Обстановка в родині була традиційно-патріархальною: діти виховувалися суворо, часто застосовувалися і тілесні покарання, ледарювати нікому не дозволялося. Крім навчання у гімназії, синам доводилося іноді заміщати батька в крамниці, звісно, на шкоду заняттям. Але обтяжливе сидіння «в лавці» не минуло для Чехова безслідно: воно дало йому, за словами І. Буніна, «раннє знання людей, зробило його дорослішим, бо крамниця батька була клубом таганрозьких обивателів, навколишніх мужиків і афонських ченців».

Антон Чехов

Вечорами співали хором. Батько чудово грав на скрипці, співав, Маша акомпанувала на фортепіано, загалом, влаштувалися цілі музичні сімейні концерти.

Мати — Євгенія Яківна, прекрасна господиня, дуже турботлива й любляча, жила виключно життям дітей і чоловіка. Але дуже любила театр, хоч і відвідувала його нечасто. У ранній молодості їй було віддано в таганрозький приватний пансіон шляхетних дівчат, де вона навчалася гарних манер, танців та співу. Євгенія Яківна приділяла значну увагу формуванню характерів своїх дітей, виховуючи в них чуйність, повагу та співчуття до слабких, пригноблених, любов до природи й світу. Антон Павлович Чехов згодом говорив, що «талант у нас, дітей, із боку батька, а душа — по материнській лінії».

Усі діти Чехових були обдарованими, високоосвіченими людьми: Олександр — літератор, лінгвіст; Микола — художник; Михайло — письменник, юрист; Іван — учитель (відомий московський педагог); Марія — художниця-пейзажистка.

1876 року сім'я Чехових переїхала до Москви — батько розрився й змушений був переховуватися від кредиторів. Антон один залишається вдома, продовжуючи навчання в гімназії й заробляючи на життя репетиторством. Через три роки юнак теж приїжджає до Москви й продовжує навчання на медичному факультеті Московського університету.

1880 року в журналі «Стрекоза» з'являється його перший друкований твір. Відтоді починається активна літературна діяльність Антона Павловича Чехова. Він співпрацює з журналами «Глядач», «Будильник», «Осколки» та ін. Пише переважно у жанрі короткої розповіді, гуморески, сценки, підписуючись

псевдонімами — Антоша Чехонте, Г. Балдасов, Брат мого брата, Грач, Гайка № 6 та ін. Літературні заробітки Антона часто виявляються єдиною підмогою в сім'ї, де він незабаром стає головою великої родини. 1884 року вийшла друком книжка театральних оповідань Чехова «Казки Мельпомени».

Після навчання в університеті Чехов починає практику повітового лікаря на Воскресенці (тепер — місто Істра). З'являються такі оповідання, як «Втікач», «Хірургія». Потім Чехов працює у Звенигороді, тимчасово завідуючи лікарнею. З весни 1885 року сім'я Чехових приїжджає в садибу Бабкіно до своїх добрих знайомих, надовго залишається там. Це найкраще сприяло творчості Антона Павловича — прекрасна природа, розмови про музику, мистецтво, літературу, дружба з художником Левітаном.

1887 року поставлено першу п'єсу Чехова «Іванов».

Через рік сім'я Чехових поселяється в Луці, біля Сум Харківської губернії, на дачі поміщиків Лінтваревих. Чехов потребував нових місць і нових сюжетів, а також зміцнення здоров'я. Хоч хвороба все частіше давала про себе знати, а в сім'ї траплялися негаразди, проте письменник за своєю вдачею був веселою і життєрадісною людиною. Він щиро прив'язаний до своєї родини, любив сестру і братів, в його житті було місце й коханню.

Антон Павлович із роками і з досвідом ставав більш вимогливим до себе. Тепер він не прагне того, щоб відразу опублікувати свій твір, і довго працює над кожним новим оповіданням.

Через рік за рішенням Академії наук письменник отримує Пушкінську премію за третю збірку оповідань «У сутінках». Незважаючи на дедалі більшу популярність, літературний успіх, Чехов незадоволений собою, він прагне не слави, а діяльності.

1890 року Чехов вирушає до Сибіру, щоб потім відвідати островів Сахалін — місце заслання засуджених на каторгу. Враження від цієї подорожі, дослідження відбилися в книгах «По Сибіру», «Острів Сахалін» та ін.

Життя у Москві після цієї подорожі здається Чехову нецікавим, і він вирушає до Петербургу, щоб зустрітися із видавцем Суворіним. Вони вирішують разом їхати у Західну Європу й відвідують Відень, Болонью, Венецію, від якої Чехов у захопленні, і навіть Флоренцію, Рим, Неаполь, де письменник здійснив сходження на Везувій.

У 1891–1892 роках на Поволжі через неврожай і посуху стався сильний голод. Чехов організував збір пожертв на користь голодуючих Нижегородської та Воронежської губерній, сам двічі виїжджав туди.

Незабаром Чехов купує маєток у Меліхово. Давня мрія жити в селі здійснилася. Меліхівський період — це натхненна літературна праця Чехова й активна медична практика, це величезна громадська діяльність письменника. Під час холерної епідемії Чехов працює земським лікарем, обслуговує 25 сіл. Відкриває на власні кошти в Меліхові медичний пункт, приймаючи безліч хворих та забезпечуючи їх ліками. У Меліхові та його околицях Чехов будує три школи для селянських дітей, дзвіницю й пожежний сарай, бере участь у прокладанні шосейної дороги на Лопасню, клопоче, щоб на місцевій залізничній станції стали зупинятися швидкі поїзди та там-таки домагається відкриття пошти й телеграфу. А ще організовує посадку тисячі вишневих дерев, засаджує голі лісові ділянки модринами, в'язами, кленами, соснами і дубами.

У Меліхові Чехову приходить ідея створення громадської бібліотеки в рідному Таганрозі. Письменник жертвує туди більше двох тисяч томів власних книжок, серед яких багато унікальних видань із автографами музейної цінності. Згодом Чехов постійно відсилає до бібліотеки куповані ним книжки, причому у великих кількостях.

Узагалі в меліхівський період створені: «Палата № 6», «Людина у фулярі», «Бабине царство», «Випадок із практики», «Іонич», «Аґрус», написано великий «сільський цикл» творів — такі, як «Чоловіки», «На підводі», «Нова дача», «У службових справах», повість «Три роки», п'єси «Чайка», «Дядя Ваня». Саме у ці роки Чеховим написано понад півтори тисячі листів до різних адресатів.

За станом здоров'я письменник потребував теплого клімату, тому переїхав до Криму, під Ялту.

Починається активна громадська діяльність письменника: його обирають до опікунської ради жіночої гімназії, він жертвує 500 рублів для будівництва школи в Мухоматці, клопочеться про побудову першої біологічної станції. У Ялті, уже сам тяжко хворий, працює у відділі опіки про приїжджих хворих.

Навесні 1900 року до Криму приїжджає на гастролі Московський Художній театр. Саме тоді Чехов знайомиться зі своєю майбутньою дружиною, артисткою Ольгою Кніппер.

Із успіхом ідуть п'єси Чехова в театрах, письменник активно листується з друзями, продовжує писати. Та здоров'я все погіршується, не допомагає й лікування за кордоном. 1904 року видатний митець іде з життя.

(УС) Життя і творчість Чехова тісно пов'язані з Україною. Навесні 1887 року він подорожував Донеччиною, 1888–1889 років провів літо поблизу Сум, відвідав гоголівські місця Харківської та

Полтавської губернії. Люди і природа України зображені у повісті «Степ» і низці оповідань. Саме українські враження спонукали Чехова обрати місцем дії «Вишневого саду» Україну і дати драмі таку назву. Ще за життя письменника з'явилися переклади його творів українською мовою у львівському часописі «Літературно-науковий вісник», редагованому І. Франком і М. Грушевським. 1904 року у Львові вийшов друком збірник перекладів чеховських творів, а 1906 року в Києві — п'єса «Освідчення».

Чехов уважно слідував за розвитком українського театру, дружив і листувався з М. Заньковецькою. Перший успіх до його «Чайки» прийшов на українській сцені — у Київському театрі М. Соловйова (зараз театр ім. І. Франка), яка була поставлена через кілька тижнів після її повного провалу у Петербурзі. Після «Чайки» всі п'єси Чехова з успіхом ішли на сценах українських театрів (Одеса, Львів, Харків, Херсон тощо). У березні 1946 року «Вишневий сад» був поставлений українською мовою водночас на сценах Київського театру ім. І. Франка та Львівського театру ім. М. Заньковецької. Музеї Чехова відкрито в Ялті та Сумах.

Українською мовою твори Чехова перекладали Г. Косинка, М. Зеров, С. Воскресенко та ін.

«Україна дорога і близька моєму сердцю. Я люблю її літературу, музику і прекрасну пісню, сповнену чарівної мелодії. Я люблю український народ, який дав світові такого титана, як Тарас Шевченко», — писав А. Чехов Агатагелу Кримському.

Батько письменника свого часу жив у селі Вовча Балка на Харківщині. Бабуся письменника, в якій він часто гостював, розмовляла українською мовою. Звідси у творах А. Чехова так багато українізмів. Україна постала в оповіданнях письменника «Степ», «Щастя», «Печеніг», «У рідному кутку», «На шляху». Знамениту п'єсу «Чайка» А. Чехов задумав, познайомившись із актрисою Марією Заньковецькою, яка й стала прототипом головного образу твору — Ніни Заречної.

«Що за місця! Я просто зачарований! Крім природи, ніщо так не вражає в Україні, як народне здоров'я, високий ступінь розвитку селянина, котрий і розумний, і музикальний, і тверезий, і моральний, і завжди веселий», — записав А. Чехов після подорожі по гоголівських місцях Полтавщини. В планах письменника було оселитися в Україні. Антон Чехов писав: «У моїх жилах тече українська кров».

(ЛК) Доробок А. Чехова постійно привертав увагу кінематографістів (фільми: «Шведський сірник», «Дядя Ваня», «Три сестри», «Дама з собачкою», «Очі чорні» та ін.).

В Україні за творами А. Чехова знято фільми: «Шведський сірник» (1922), «Будинок з мезоніном» (1960), «Володя великий і Володя маленький», «Тепер ось прослався, сине людський» (1990) та ін.

Відкрито меморіальні будинки-музеї Чехова у Сумах і Ялті, встановлено пам'ятник в Ялті (1953, скульптор Г. Мотовилов).

На честь письменника астероїд 2369 названо «Чехов».

2. Робота з підручником. Опрацювання статті підручника про письменника, доповнення розповіді вчителя

3. Виразне читання оповідання А. Чехова «Хамелеон»

4. Словникова робота за запитаннями учнів, обмін враженнями про прочитане

5. Евристична бесіда

- ▼ Як кажуть про людину, яка часто змінює свою думку? (*Сім п'ятниць на тиждень, лукава, лицемірна*)
- ▼ А про людину, думки якої залежать від думки і становища оточуючих?
- ▼ Чи зустрічалися ви з такими людьми?
- ▼ Чи кожного, хто змінює свою думку, можна назвати хамелеоном? (*Тільки людину без честі й совісті*)

6. Робота в групах за блоками запитань

I група

1. Яке ім'я головного героя оповідання?
2. Що ніс городовий?
3. Що побачив Очумелов на базарній площі?
4. Чий був пес?
5. За що пес вкусив Хрюкіна? (*Не за руку, а за...*)
6. А потім чий став пес?
7. Чий цей пес був насправді?
8. Чи отримав Хрюкін якусь компенсацію?
9. Як ви вважаєте, чому не отримав?
10. Які риси характеру героїв оповідання виявилися в цьому епізоді?

II група

1. Який обсяг має оповідання? (*Дві сторінки, тобто невеликий*)
2. Якою мовою написано оповідання? (*Прозовою*)
3. Скільки головних героїв у цьому оповіданні? (*Один, решта — другорядні герої*)
4. Яку кількість подій описано у творі? (*Одну*)

5. Чи можемо ми сказати, що коли у творі висвітлено один епізод із життя героя, то ми маємо одну сюжетну лінію? *(Так)*
6. Яка будова твору? *(Зачин, основна частина, кінцівка, тобто будова чітка, лінійна)*
7. Чи є у творі описи природи, ліричні відступи? *(Відсутні)*
8. Чи є описи персонажів? *(Так)*
9. Які ці описи? *(Чіткі й лаконічні, слова немовби відточені автором)*
10. Зробіть висновки про художню майстерність письменника.

III група

1. Яку позицію зайняв Очумелов на початку? Знайдіть у тексті.
2. Чим аргументував зміну думки? Знайдіть у тексті.
3. Яка роль діалогів у творі? Підтвердьте думку цитатами із твору.
4. Чому головний герой то роздягався, то вдягався? Як це його характеризує?
5. Чи зважав Очумелов на суспільну думку?
6. Якої думки дотримується «покусаний»?
7. Як характеризує постраждалого те, що він кинув цигаркою у пса?
8. Чи знав він, чий то пес?
9. Якби знав, то чи зробив би так?
10. Чому, на вашу думку, оповідання має саме таку назву?

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

1. Інтерактивна вправа «Сонечко»

- ▼ Схарактеризуйте особистість А. Чехова.

2. Бесіда

- ▼ Що то за тварина — хамелеон?
- ▼ Хто з героїв оповідання Чехова має характеристики хамелеона?
- ▼ Що здалося вам у оповіданні «Хамелеон» смішним? сумним? дивним?

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Уміти розповідати про письменника, виразно читати, переказувати оповідання «Хамелеон», коментувати, висловлювати свої думки та враження.

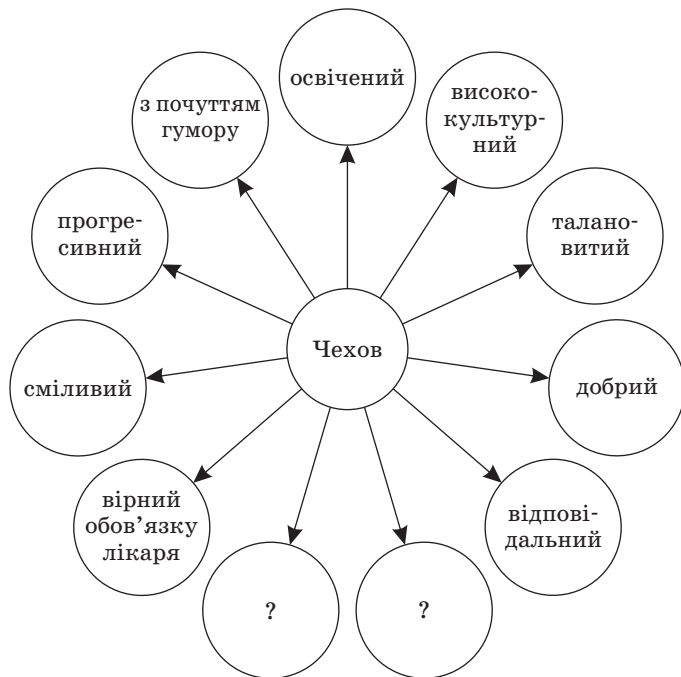
VII. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

Інтерактивна вправа «Мікрофон»

Продовжте речення:

— З оповідання «Хамелеон» я уявляю автора як...

ДОДАТОК ДО УРОКУ 35

Хамелеони — родина ящірок. Має 2 підродини та 10 родів. Назва «хамелеон» походить від імені міфічної істоти, що змінює свою зовнішність. Загальна довжина коливається від 4 до 60 см. Тулуб сильно стиснутий із боків, із короткою шиєю та зазвичай чіпким хвостом, укритий роговими зернами та бугорками, хребет — гребінеподібний, гострокутний. Вздовж спини та передньої частини є висока хвиляста складка шкіри, яка підтримується сильно розсунутими відростками хребців.

Забарвлення може швидко змінюватися. Це пов'язано з будовою шкіри. Її зовнішній покрив волокнистий, в якому присутні хроматофори — розгалужені клітини із зернятками темно-коричневого, червонуватого або жовтуватого пігментів. У разі скорочення відростків хроматофорів пігментація зерняток скупчується у центрі клітин й шкіра виглядає білуватою або жовтою. Коли темний пігмент накопичується у волокнистому покриві шкіри, вона стає темною, майже чорною. Відтінки утворюються поєднанням пігментів. Зелені тони виникають у разі заломлення

сонячних променів у верхньому покриві шкіри, де багато кристалів гуаніну. У результаті колір може швидко змінюватися від білого та помаранчевого через жовтий та зелений до пурпурового, темно-коричневого й чорного. Це може відбуватися зі шкірою як на всьому тілі, так і в окремих частинах. Зміна забарвлення відбувається під впливом температури, світла, вологи, спраги, голоду, переляку, роздратування.

Хамелеони полюбляють лісисту місцину. Зустрічаються переважно на деревах, лише деякі живуть у земляних норах. Неквалітивні тварини, здатні стрибати з гілки на гілку. Хамелеон звик жити відлюдником і без зайвих церемоній виганяє чужаків зі своєї території. Углядивши чужинця, він насамперед намагається його налякати — роздувається мало не удвічі більше за свої розміри, піднімається на всіх чотирьох лапах і розгойдується з одного боку в інший, широко розкривши пащу, грізно шиплячи. Єдиний засіб захисту хамелеона — повна нерухомість і бездоганний камуфляж. В основному живуть в Африці та на Мадагаскарі; зустрічаються у Західній і Південній Азії, один вид — на півдні Європи.

УРОК 36

«НЕМАЄ НИЧОГО БЕЗБАРВНІШОГО, НІЖ ХАРАКТЕР БЕЗХАРАКТЕРНОЇ ЛЮДИНИ» (Ж. де ЛАБРЮЙЄР)

Тема. Антон Павлович Чехов. Оповідання «Товстий і тонкий»

Мета:

- **навчальна:** проаналізувати з учнями текст оповідання; навчити виділяти характерні риси оповідання як жанру епосу;
- **розвивальна:** розвивати вміння бачити за ситуацією та вчинками персонажа риси його характеру; розвивати навички продуктивного пошуку деталей, елементів на підтвердження своєї думки;
- **виховна:** виховувати почуття зневаги до підступних, підлих, аморальних, брехливих людей-підлабузників.

Теорія літератури: оповідання, гумор, сатира, герої художнього твору, художні засоби.

Обладнання: портрет письменника, видання твору, ілюстрації до нього.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

ХІД УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ